

Eğitimde Paradigma Değişimi ve Yapay Zekâ: Stratejiler ve Uygulamalar

Editörler:

Prof. Dr. Çelebi ULUYOL

Prof. Dr. Turhan ÇETİN

Editörler: Prof. Dr. Çelebi ULUYOL - Prof. Dr. Turhan ÇETİN

EĞİTİMDE PARADİGMA DEĞİŞİMİ VE YAPAY ZEKÂ
Stratejiler ve Uygulamalar

ISBN 978-625-8516-16-6

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2025, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

I. Baskı: Aralık 2025, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Beyza Nur Erdoğan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.
No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

İçinden geçtiğimiz çağ, insanlık tarihinin en hızlı ve en köklü dönüşümlerinden birine tanıklık etmektedir. Bu dönüşümün merkezinde, bir zamanlar bilim kurgu olarak görülen ancak bugün gerçeğimizin ayrılmaz bir parçası haline gelen “yapay zekâ” bulunmaktadır. Yapay zekâ, endüstriden sağlığa, sanattan iletişime kadar her alanı yeniden şekillendirirken, bu değişimin derin yankılarının hissedileceği yer şüphesiz eğitimidir. Eğitim, yalnızca bilgiyi aktarmak değil, aynı zamanda eleştirel düşünceyi, yaratıcılığı ve düşünme becerilerini desteklemektir. Peki, öğrenme algoritmaları ve akıllı sistemler bu denkleme nasıl dahil olacak? Bu kitap, tam da bu kritik soruya odaklanmaktadır. Elinizdeki eser, yapay zekâyı eğitim için bir “tehdit” ya da “sihirli değnek” olarak sunmak yerine, onu pedagojik bir perspektiften ele alan kapsamlı bir rehber olma amacıyla hazırlanmıştır.

Bu kitap içinde, yapay zekânın eğitimin geleceği üzerindeki etkilerini ve felsefi temellerini tartışarak bir vizyon çizmekteyiz. Ancak bu vizyonu havada bırakmıyor; Yabancı Dil Öğretiminden Müzik Eğitimine, Fen Bilgisinden Sosyal Bilgilere, Okul Öncesinden Sınıf Öğretmenliğine kadar eğitimin tüm temel disiplinlerinde somut ve pratik uygulamalarla zenginleştiriyoruz. Her bir bölüm, yapay zekânın o disipline özgü dinamikleri nasıl zenginleştirebileceğini, öğrenmeyi nasıl kişiselleştirebileceğini ve ne tür yeni ufuklar açabileceğini detaylıca incelemektedir.

Bu kitabın belki de en can alıcı noktası, teknolojinin kendisinden ziyade, teknolojinin insani unsurlar üzerindeki etkisine odaklanmasıdır: Öğretmen ve öğrenci. Yapay zekâ çağında “öğretmen” rolünün nasıl bir evrim geçirdiğini, otomasyonun değil, “artırılmış zekânın” nasıl ön plana çıktığını ve öğretmenin “bilgi aktaran” rolünden “öğrenme tasarımcısı” ve “anlam rehberi” rolüne nasıl geçtiğini derinlemesine analiz ediyoruz. Bu bağlamda, “Öğretmen Eğitimi” ve “Doğru Prompt Kullanımı” gibi bölümler, geleceğin eğitimcilerine bu yenedünyanın kapılarını aralayacak anahtarları sunmaktadır.

Bu kitap, Eğitim fakültesi sıralarında geleceği inşa etmeye hazırlanan öğretmen adayları ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü çatısı altında bilginin sınırlarını zorlayan lisansüstü araştırmacılar için bir başvuru kaynağı niteliğindedir. Amacımız, siz değerli okuyucularımıza, yapay zekâyı yalnızca “kullanan” değil, aynı zamanda onu “sorgulayan”, “etik ilkelerle yönlendiren” ve “pedagojik faydaya dönüştüren” öncüler olmanız için ilham vermektir. Geleceğin eğitimi, makine zekâsı ile insanın yaratıcılığının harmonik bir iş birliğiyle yazılacaktır. Bu geleceği tasarlarken sizlere rehberlik edecek olmanın heyecanını duyuyoruz.

Saygılarımızla,

Prof. Dr. Çelebi ULUYOL

Prof. Dr. Turhan ÇETİN

Aralık, 2025

NOT: Önsöz 05.11.2025 tarihinde Google Gemini 2.5 Pro yapay zekâ aracından yararlanılarak hazırlanmıştır. Yapay zekâ çıktısı editörler tarafından kontrol edilerek önsöze son hali verilmiştir. Bu açıdan, Türkiye’de bir bilimsel kitap içerisinde yapay zekâdan yararlanılarak hazırlanan belki de ilk önsöz olma özelliği taşımaktadır.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz..... iii

**1. Bölüm: Yapay Zekâ, Eğitimde Kullanımı ve Eğitimin Geleceği
Üzerine Etkisi.....1**

Burçak ERSOY,

ORCID No: 0009-0000-7673-0315

Prof. Dr. Çelebi ULUYOL, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9774-0547

2. Bölüm: Yapay Zekâ ve Değişen Öğretmen Rolü.....32

Dr. Cahide ÜNAL, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9905-3510

Doç. Dr. Hüseyin ÇAKIR, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9424-2323

3. Bölüm: Öğretmen Eğitiminde Yapay Zekâ Kullanımı.....62

Ayşin Gaye ÜSTÜN, Sinop Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9564-0761

4. Bölüm: Doğru Prompt Kullanımı.....79

Prof. Dr. Mehmet Akif OCAK, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8405-1574

Vildan ÖZTÜRK KAVAK, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0009-0001-6695-8321

5. Bölüm: Türkçe Eğitiminde Yapay Zekâ104

Nesime ERTAN ÖZEN, MEB

ORCID No: 0000-0002-9811-4916

6. Bölüm: Okul Öncesi Eğitimde Yapay Zekâ.....122

Mevlûde AKDENİZ, Afyon Kocatepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6177-9260

**7. Bölüm: Sınıf Eğitiminde Yapay Zekâ Kullanımı ve
Bir Ders Planı Örneği146**

Yasemin SÖNMEZ GÜMÜŞHAN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2148-0122

8. Bölüm: Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yapay Zekâ.....167

Doç. Dr. Yusuf İNEL, Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0739-5730

Prof. Dr. Turhan ÇETİN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2229-5255

9. Bölüm: Fen Eğitiminde Yapay Zekâ189

Dr. Öğr. Üyesi Meltem IRMAK, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3233-3267

Prof. Dr. Nejla YÜRÜK, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9240-750X

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin İNALTUN, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1981-5539

Dr. Öğr. Üyesi Hilal YANIŞ KELLEÇİ, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9686-8538

10. Bölüm: Müzik Eğitiminde Yapay Zekâ Uygulamaları230

Doç. Dr. Gülşah SEVER, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0559-6993

11. Bölüm: Yabancı Dil Öğretiminde Yapay Zekâ260

Prof. Dr. Asuman AŞIK, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3293-1283

Duygu ALAÇAM DEHNELİLER, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9985-7554

12. Bölüm: Özel Eğitimde Yapay Zekâ278

Ar. Gör. Cihan SERT, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5602-1156

Doç. Dr. Cem ASLAN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0300-5873

13. Bölüm: Yapay Zekâ İle Ders Tasarımı: Kuramsal Temellerden Uygulamaya.....309

Dr. Öğr. Üyesi Şirin KÜÇÜK AVCI, Akdeniz Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5518-0542

Doç. Dr. Aslıhan İSTANBULLU, Amasya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1778-859X

1. BÖLÜM

YAPAY ZEKÂ, EĞİTİMDE KULLANIMI VE EĞİTİMİN GELECEĞİ ÜZERİNE ETKİSİ

Burçak ERSOY,

ORCID No: 0009-0000-7673-0315

Prof. Dr. Çelebi ULUYOL, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9774-0547

ÖZET

Bu bölüm, eğitim alanında yapay zekâ teknolojilerinin yükselişini kavramsal, tarihsel ve uygulamalı boyutlarıyla ele alan kapsamlı bir çalışmadır. Çalışmada, yapay zekânın öğretim süreçleri, ölçme ve değerlendirme uygulamaları, öğretmen ve öğrenci desteği, özel eğitim ve kurum yönetimi üzerindeki dönüştürücü etkileri çok yönlü biçimde incelenmiştir. Yapay zekânın dar ve genel türleri, makine ve derin öğrenme yaklaşımları tanımlanmış; bu teknolojilerin eğitimde bireyselleştirilmiş öğrenme, öğrenme analitiği, uyarlanabilir öğretim, akıllı öğretim sistemleri, chatbotlar ve VR/AR tabanlı uygulamalar aracılığıyla nasıl kullanıldığı açıklanmıştır. Tarihsel süreçte öğretici makinelerden günümüzün büyük dil modellerine (ör. ChatGPT) uzanan gelişim çizgisi, öğretim süreçlerinde veri temelli karar alma ve kişiselleştirme anlayışını güçlendirmiştir. Araştırma bulguları, yapay zekânın öğrenme motivasyonunu artırdığı, öğretmen iş yükünü azalttığı ve değerlendirme süreçlerini hızlandırdığı yönündedir. Bununla birlikte, veri gizliliği, algoritmik önyargı, etik sorumluluk ve öğretmen-öğrenci ilişkisinde insani etkileşimin azalması önemli sınırlılıklar arasında gösterilmektedir. Sonuç olarak bölüm, yapay zekânın eğitimde etkin ve etik biçimde kullanılabilmesi için politika temelli düzenlemeler, dijital okuryazarlığın geliştirilmesi ve öğretmenlerin “öğrenme tasarımcısı” rolünü güçlendirecek uygulamaların gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu yönüyle çalışma, geleceğin yapay zekâ destekli, kapsayıcı ve demokratik öğrenme ekosistemlerine ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Eğitimde Dijital Dönüşüm, Dijital Okuryazarlık, Eğitim Teknolojileri